

Sebastian Kowalski

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID 0000-0003-1993-1211

skowalski@wpa.uz.zgora.pl

Odpowiedzialność karna za złożenie fałszywego oświadczenia w ustawie o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych – wybrane zagadnienia

Słowa kluczowe: odpowiedzialność karna, ubieganie się o wsparcie finansowe gwarantowane na konkretne rozwiązania związane z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, oświadczenie osób dotkniętych rozprzestrzenianiem się choroby wywołanej zakażeniem SARS-CoV-2, podejrzenie złożenia fałszywego oświadczenia.

Streszczenie: W opracowaniu podjęto nader aktualny problem składania niektórych oświadczeń przez osoby dotknięte skutkami rozprzestrzeniania się w Polsce choroby wywołanej zakażeniem wirusem SARS-CoV-2, wnoszące o wsparcie finansowe gwarantowane przepisami ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Chodzi o oświadczenia składane pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia, określonej w art. 233 § 6 Kodeksu karnego. Autor zwraca uwagę na to, że treść tych oświadczeń nierzadko wymaga uprzedniej interpretacji skomplikowanych przepisów wymienionej ustawy, wskazując konkretne przykłady takich przepisów. Skutkiem tego w postępowaniach karnych, prowadzonych w związku z podejrzeniem złożenia fałszywego oświadczenia, kluczowe znaczenie może mieć ocena realizacji *in concreto* znamion strony podmiotowej. W końcowej części artykułu autor omawia następstwa surowych sankcji karnych przewidzianych za przestępstwo z art. 233 § 6 Kodeksu karnego.

Criminal liability for making a false statement in the act on specific solutions related to preventing, counteracting and combating COVID-19, other infectious diseases and crisis situations caused by them – selected problems

Keywords: criminal liability, applying for financial support guaranteed on specific solutions related to preventing, counteracting and combating COVID-19; statement by persons affected by the spread of the disease caused by SARS-CoV-2 infection, suspicion of making a false statement

Summary: In this study, the author undertakes the currently live problem of making some statements by persons affected by the spread of the disease caused by infection with virus SARS-CoV-2 in Poland, who apply for financial support guaranteed by the regulation of the Act of 02nd March

2020 on specific solutions related to preventing, counteracting and combating COVID-19, other infectious diseases and crisis situations caused by them. It is about the statements made under pain of criminal liability for making a false statement, specified in Art. 233 § 6 of Penal code. The author points out that the content of these statements not infrequently requires a prior interpretation of complex regulations of this act, providing practical examples of such regulations. As a result of this, in criminal proceedings conducted in cases concerning the suspicion of making a false statement, a key significance may have the evaluation of the execution *in concreto* of the subjective features. In the final part of the article, the author discusses effects of the severe sanctions provided for a crime under Art. 233 § 6 of Penal code.

1. Uwagi wstępne

Spośród kilku ustaw związanych z zapobieganiem skutkom rozprzestrzeniania się COVID-19 dla przedsiębiorców i osób zatrudnionych kluczowe znaczenie ma niewątpliwie ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych¹. Ustawa ta, kilkakrotnie już nowelizowana, przewiduje szereg instrumentów prawnych pozwalających wesprzeć finansowo przedsiębiorców oraz podmioty prowadzące działalność innego rodzaju niż gospodarcza, a także zatrudnionych, których sytuacja pogorszyła się w związku z rozprzestrzenianiem się choroby zakaźnej wywołanej zakażeniem wirusem SARS-CoV-2 i wprowadzanymi w związku z tym ograniczeniami oraz ostrzeżeniami w prowadzeniu aktywności gospodarczych, zawodowych i życiowych.

Intencją ustawodawcy było zapewnić szybki dostęp do środków pieniężnych lub określonych ulg podmiotom spełniającym ustawowe warunki, a to naturalnie ogranicza możliwość dokładnej weryfikacji danych deklarowanych we wnioskach składanych przez ubiegających się o oferowane wsparcie. Aby tę weryfikację ułatwić, ustawodawca posłużył się między innymi konstrukcją oświadczenia składanego pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia. To rozwiązanie jest dość kontrowersyjne chociażby z tego względu, że przestępstwo stypizowane w art. 233 § 6 k.k. jest z założenia skierowane przeciwko wymiarowi sprawiedliwości, a nie np. obrotowi gospodarczemu. Co więcej, różnorodny zakres pomocy zapewnianej ustawą o szczególnych rozwiązaniach COVID-19 oraz przyjęte w niej kryteria i przesłanki jej udzielania spowodowały, że niektóre przewidziane w tej ustawie oświadczenia nie są prostymi oświadczeniami o stanie wiedzy składającego oświadczenie, lecz wymagają uprzedniej interpretacji nader skomplikowanych przepisów ustawy.

Tymczasem skazanie za przestępstwo z art. 233 § 6 k.k. może wiązać się z bardzo poważnymi konsekwencjami. Dlatego celem dalszych rozważań będzie przed-

¹ Dz.U. z 2020 r., poz. 374 ze zm., dalej jako: u.s.r.Cov. lub ustawa o szczególnych rozwiązaniach COVID-19.

stawienie zakresu kryminalizacji w granicach określonych tematem opracowania, a ponadto wskazanie niektórych problemów związanych z odpowiedzialnością karną za składanie fałszywych oświadczeń, o których mowa w ustawie o szczególnych rozwiązaniach COVID-19.

2. Ogólnie o przestępstwie złożenia fałszywego oświadczenia (art. 233 § 6 k.k.)

Przestępstwo złożenia fałszywego oświadczenia, stypizowane w art. 233 § 6 k.k., nie miało swego odpowiednika w poprzednim kodeksie karnym. Niedługo po wejściu w życie aktualnie obowiązującego Kodeksu karnego komentatorzy krótko zwracali uwagę, że wymienionym przepisem ustawodawca rozszerzył odpowiedzialność za składanie fałszywych zeznań, opinii i tłumaczeń na składanie fałszywych oświadczeń².

Patrząc z perspektywy treści Rozdziału XXX Kodeksu karnego, w tym treści art. 233, należałoby stwierdzić, że rodzajowym przedmiotem ochrony przepisów w nim pomieszczonych jest prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości, zaś bezpośrednim przedmiotem ochrony w przepisach art. 233 k.k. jest wydanie w konkretnej sprawie orzeczenia opartego na prawdziwych ustaleniach faktycznych³. Jednakże zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie przyjmuje się, że rodzajowym przedmiotem ochrony w wymienionym rozdziale jest ponadto prawidłowe funkcjonowanie administracji publicznej *in genere*, zaś w odniesieniu do przepisów art. 233 k.k. chodzi o zapewnienie wiarygodności ustaleń dokonywanych w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy⁴. Dlatego w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo z art. 233 § 6 k.k. nie ma pokrzywdzonego⁵.

Przestępstwo złożenia fałszywego oświadczenia może być popełnione jedynie przez działanie polegające na przedstawieniu uprawnionemu organowi danego oświadczenia, jeżeli przepis ustawy przewiduje możliwość odbierania oświadcze-

² Tak np. O. Górniok, [w:] *Kodeks karny. Komentarz. Tom III*, Gdańsk 1999, s. 263; Z. Kallaus, *Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów*, „Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze” 1998, z. 7, s. 107-108.

³ Podobnie: A. Herzog, [w:] R. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis, komentarz do art. 233, nb B 3.

⁴ Zob. np.: uchwałę SN z 22.1.2003 r., I KZP 39/02, OSNK 2003, z. 1-2, poz. 1; S. Glaser, A. Mogilnicki, *Kodeks karny. Komentarz*, Kraków 1934, s. 459 i n.; Z. Młynarczyk, *Fałszywe zeznania w polskim prawie karnym*, Warszawa 1971, s. 77; M. Kulik, *Czy bezpodstawne uchylene się od złożenia zeznania jest zatajeniem prawdy w rozumieniu art. 233 § 1 k.k.?*, WPP 2003, nr 3, s. 44; W. Zalewski, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 222-316*, Warszawa 2017, Legalis, komentarz do art. 233, nb. II. 1.

⁵ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 25.03.2010 r., IV KK 316/09, Legalis nr 240719.

nia pod rygorem odpowiedzialności karnej. Jest ono zatem popełnione zasadniczo z chwilą przekazania takiemu organowi pisma zawierającego fałszywe oświadczenie. Jest to przestępstwo formalne, popełnione bez względu na to, czy złożone oświadczenie wywoła jakiś skutek czy też nie⁶.

W słowniku języka polskiego pod terminem „fałszywy” wskazano, że znaczy to tyle, co nieprawdziwy, oszukańczy, podrobiony⁷. Co warte zaakcentowania, w *Słowniku języka polskiego* PWN wskazano, że „dawać fałszywe świadectwo” znaczy tyle, co kłamać⁸. W Kodeksie karnym sformułowania „fałszywy” używa się jeszcze, opisując ustawowe znamiona czynów zabronionych w art. 132, 233 § 4, 234-235 i 277 k.k. O ile z perspektywy strony przedmiotowej czynu zabronionego określenie „fałszywe oświadczenie” oznacza złożenie nieprawdziwego w swej treści oświadczenia, o tyle z perspektywy strony podmiotowej czynu zabronionego określa takie nastawienie psychiczne sprawcy do czynu, które może być realizowane – moim zdaniem – tylko w formie zamiaru bezpośredniego⁹. Ustawodawca rozróżnia bowiem, w samym Kodeksie karnym, złożenie fałszywego oświadczenia od zeznania nieprawdy¹⁰, przekazania nieprawdziwej informacji (danych)¹¹ czy poświadczenia nieprawdy¹². Złożenie fałszywego oświadczenia nie może być zatem traktowane na równi z zeznaniem nieprawdy, przekazaniem nieprawdziwej informacji czy poświadczeniem nieprawdy zwłaszcza w aspekcie oceny nastawienia psychicznego sprawcy do popełnianego czynu¹³. Złożenie nieprawdziwego zeznania

⁶ Inaczej: A. Wojtaszczyk, W. Wróbel, W. Zontek, *Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, [w:] L. Gardocki (red.), *System prawa karnego. Tom 8. Przestępstwa przeciwko państwu i do bro m zbiorowym*, Warszawa 2018, s. 692-693.

⁷ Sjp.pl [data dostępu: 10.09.2020].

⁸ Sjp.pwn.pl [data dostępu: 10.09.2020].

⁹ Możliwość popełnienia przestępstwa z art. 233 § 6 k.k. jedynie w formie zamiaru bezpośredniego przyjął L. Tyszkiewicz, [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2008, s. 940. Inaczej, dopuszczając możliwość popełnienia tego przestępstwa w formie zamiaru bezpośredniego lub ewentualnego, m.in.: B. Kunicka-Michalska, [w:] A. Wąsek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, Legalis, komentarz do art. 233, nb V. 1 oraz I. Zgoliński, [w:] V. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020, Lex, komentarz do art. 233, nb. 5; M. Szewczyk, A. Wojtaszczyk, W. Zontek, [w:] W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część II. Komentarz do art. 212/277d*, Warszawa 2017, Lex, komentarz do art. 233, nb 37; J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016, Lex, komentarz do art. 233, nb 5. Generalnie rzecz ujmując, w wypowiedziach komentatorów dominuje twierdzenie, że przestępstwo z art. 233 § 6 k.k. może być popełnione zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym.

¹⁰ Por. art. 233 § 1 i § 6 k.k.

¹¹ Por. art. 233 § 6 k.k. z art. 118a § 2 pkt 6 k.k. i art. 311 k.k. oraz art. 219 k.k.

¹² Zob. np. art. 271 § 1 k.k.

¹³ Skoro w danym akcie prawnym ustawodawca używa różnych pojęć na określenie niezgodności pomiędzy treścią danego oświadczenia a rzeczywistością, to interpretacja danych pojęć musi te różnice uwzględnić. Różnym zwrotom nie należy wszakże nadawać tego samego znaczenia. Por. L. Morawski, *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002, s. 144-145 i cytowane tam orzecznictwo.

czy też nieprawdziwego innego rodzaju oświadczenia może być dokonane zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym¹⁴. Jednakże złożenie fałszywego oświadczenia, a więc danie fałszywego świadectwa, wymaga już – w moim przekonaniu – pełnej świadomości sprawcy co do tego, że to, co w danym oświadczeniu podaje, jest niezgodne z prawdą. Dać fałszywe świadectwo to po prostu tyle, co kłamać. Kłamstwo zaś to twierdzenie niezgodne z rzeczywistością, mające wprowadzić kogoś w błąd¹⁵. Na podstawie treści normatywnej Kodeksu karnego trudno byłoby – w moim przekonaniu – wykazać, że ostatnio wskazanym powszechnie znanym pojęciom fałszu i kłamstwa należałoby, na gruncie tej ustawy karnej, nadawać inne, swoiste znaczenie. Trzeba jednak uczciwie przyznać, że w doktrynie wyraźnie dominuje pogląd, że przestępstwo z art. 233 § 6 k.k. może być popełnione zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym¹⁶. Co więcej, w odniesieniu do przestępstwa fałszywego oskarżenia w orzecznictwie również przyjęto możliwość dokonania tegoż w zamiarze ewentualnym¹⁷. Dlatego liczyć się trzeba z tym, że także w odniesieniu do przestępstwa kwalifikowanego na podstawie art. 233 § 6 k.k. judykatura przyjmie możliwość jego popełnienia zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym.

W wyroku z 20 grudnia 2005 r. Sąd Najwyższy wskazał, że warunkiem odpowiedzialności za złożenie fałszywego oświadczenia jest przewidywanie przez ustawę możliwości odebrania w danej sytuacji oświadczenia pod rygorem odpowiedzialności karnej. Odebranie od strony oświadczenia jest dopuszczalne, gdy przepis prawa nie wymaga urzędowego potwierdzenia określonych faktów w drodze zaświadczenia, a ponadto z wnioskiem o złożenie takiego oświadczenia występuje wyłącznie strona postępowania – „petent”¹⁸. Od razu należy podkreślić, że konieczność uwzględnienia rygору odpowiedzialności karnej w ustawie i potrzebę uprzedzenia o tym składającego oświadczenie istotnie miał na względzie ustawodawca, wskazując oświadczenia składane pod tym rygorem w ustawie o szczególnych rozwiązaniach COVID-19.

¹⁴ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z 15.01.1999 r., II KKN 129/97, Legalis nr 44539.

¹⁵ Sjp.pwn.pl [data dostępu: 10.09.2020].

¹⁶ Tak np. wskazani wcześniej: B. Kunicka-Michalska, [w:] A. Wąsek (red.), *op. cit.*, komentarz do art. 233, nb V. 1 oraz I. Zgoliński, [w:] V. Konarska-Wrzošek (red.), *op. cit.*, komentarz do art. 233, nb. 5, a ponadto: M. Szewczyk, A. Wojtaszczyk, W. Zontek, [w:] W. Wróbel. A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2017, Lex, komentarz do art. 233, nb. 37; J. Piórkowska-Flieger [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016, Lex, komentarz do art. 233, nb. 3; T. Razowski [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2014, Lex, komentarz do art. 233, nb. 25.

¹⁷ Uchwała Sądu Najwyższego z 17.05.2011 r., SNO 6/11, Lex nr 1288955. Zob. też wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 12.10.2017 r., II AKa 128/17, Lex nr 2412812.

¹⁸ WA 34/05, Prok. I Pr. – orz. 2006, nr 5, poz. 7. Por. wyrok Sądu Najwyższego z 11.02.2009 r., III KK 245/08, KZS 2009, nr 6, poz. 29.

3. Oświadczenia objęte zakresem kryminalizacji wynikającym z art. 233 § 6 k.k. w ustawie o szczególnych rozwiązaniach COVID-19

W ustawie o szczególnych rozwiązaniach COVID-19, wskazując oświadczenia podlegające takiej odpowiedzialności, ustawodawca wyraźnie przesądził rygor, pod jakim dane oświadczenie jest składane. W przepisach wskazujących ów rygor zawarł każdorazowo obowiązek naniesienia przez składającego oświadczenia klauzuli o treści „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia”, wskazując, że taka klauzula zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych oświadczeń¹⁹ albo wskazał, że w oświadczeniu zawiera się taką klauzulę zastępującą wymienione pouczenie²⁰.

Odpowiedzialność karną za złożenie fałszywego oświadczenia ustawodawca przewiduje aktualnie w odniesieniu do kilkunastu rodzajów oświadczeń przewidzianych w przepisach wymienionej ustawy. Dotyczy to następujących oświadczeń:

- 1) o dysfunkcji wzroku, niezawarcia umowy o użytkowanie sieci telekomunikacyjnej lub nieposiadaniu urządzenia mobilnego umożliwiającego zainstalowanie oprogramowania służącego do potwierdzania realizacji obowiązku przestrzegania kwarantanny (art. 7e ust. 2 u.s.r.Cov.) – składane w związku z kontrolą osoby podlegającej obowiązkowej kwarantannie;
- 2) o – *verba legis*: braku skazania za przestępstwo popełnione umyślnie (art. 10b ust. 6 u.s.r.Cov.) – składane przez pełnomocnika podmiotu leczniczego wyznaczonego w związku z zawieszeniem kierownika podmiotu leczniczego;
- 3) o spełnianiu warunków do uzyskania dofinansowania do wynagrodzeń zatrudnionych oraz o przeznaczeniu wnioskowanej kwoty na dofinansowanie wynagrodzeń zatrudnionych (art. 15ga ust. 9 u.s.r.Cov.) – składane z wnioskiem o przyznanie dofinansowania wynagrodzeń pracowników;
- 4) o spełnianiu warunków i kryteriów pozwalających uzyskać dofinansowanie w postaci świadczeń na rzecz ochrony miejsc pracy, o przeznaczeniu wnioskowanej w ramach tego świadczenia kwoty na dofinansowanie wynagrodzeń pracowników, o tym, że wysokość wnioskowanej kwoty na dofinansowanie wynagrodzeń pracowników spełnia ustawowo określone warunki oraz o sporządzeniu na dzień sporządzenia wniosku wykazu pracowników uprawnionych do świadczeń wypłaconych z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych ze zobowiązaniem dostarczenia wykazu na żądanie uprawnionych organów

¹⁹ Zob. art.: 10b ust. 6, 15ga ust. 9a, 15gg ust. 10, 15jc ust. 3, 15zbb ust. 11, 15zcc ust. 9, 15zdd ust. 10, 15zde ust. 11, 15zzia ust. 4, 31fa ust. 6 u.s.r.Cov.

²⁰ Zob. art.: 15zs ust. 5, 15zsa ust. 3, 31zp ust. 3 u.s.r.Cov.

- (art. 15gg ust. 9 u.s.r.Cov.) – składane z wnioskiem o przyznanie świadczeń na rzecz ochrony miejsc pracy;
- 5) o wystąpieniu spadku obrotów gospodarczych, niezaleganiu w regulowaniu zobowiązań podatkowych, składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Pracy lub Fundusz Solidarnościowy do końca trzeciego kwartału 2019 r. oraz wykorzystywaniu określonej nieruchomości do prowadzenia działalności gospodarczej (art. 15jc ust. 2 u.s.r.Cov.)²¹ – składane ze zgłoszeniem dotyczącym pomniejszenia opłaty rocznej z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości lub zwolnienia z czynszu najmu i dzierżawy oraz opłaty za użytkowanie;
 - 6) potwierdzającego przestój oraz uzyskanie w miesiącu poprzedzającym miesiąc złożenia wniosku o świadczenie postojowe przychodu o co najmniej 15% niższego od przychodu uzyskanego w miesiącu poprzedzającym ten miesiąc (art. 15zs ust.3 pkt 4 u.s.r.Cov.) – składane z wnioskiem o świadczenie postojowe;
 - 7) potwierdzającego niedojście do skutku lub ograniczenie wykonywania umowy cywilnoprawnej z powodu przestoju w prowadzeniu działalności, datę zawarcia i wysokość wynagrodzenia z tytułu tej umowy oraz uzyskanie przez osobę wykonującą umowę cywilnoprawną w miesiącu poprzedzającym miesiąc, w którym został złożony wniosek o świadczenie postojowe, przychodu nie wyższego niż 300% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału ogłaszanego przez Prezesa GUS na podstawie przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, obowiązującego na dzień złożenia wniosku, a także otrzymanie oświadczenia od osoby wykonującej umowę cywilnoprawną, że nie podlega ubezpieczeniom społecznym z innego tytułu oraz o wysokości uzyskanych przychodów z innych umów cywilnoprawnych (art. 15zs ust. 4 u.s.r.Cov.) – składane z wnioskiem o świadczenie postojowe;
 - 8) potwierdzającego odmowę złożenia wniosku o świadczenie postojowe przez zlecającego świadczenie usług (art. 15zsa ust. 2 pkt 3 u.s.r.Cov.) – składane z wnioskiem o świadczenie postojowe;
 - 9) o wystąpieniu u przedsiębiorcy spadku obrotów gospodarczych, braku przesłanek do ogłoszenia upadłości, niezaleganiu w regulowaniu zobowiązań podatkowych, składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Pracy lub Fundusz Solidarnościowy do końca trzeciego kwartału 2019 r., posiadaniu statusu mi-

²¹ Oświadczenie to jest składane w związku z dokonywaniem zgłoszenia wniesienia opłaty rocznej z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości należącej do zasobu nieruchomości Skarbu Państwa w pomniejszonej wysokości (art. 15 ja ust.1 u.s.r.Cov.), a także w związku z dokonywaniem zgłoszenia wnoszenia należności z tytułu czynszu najmu, dzierżawy lub opłaty za użytkowanie przypadających Skarbowi Państwa z pominięciem należności za wskazany we wniosku okres kolejnych trzech miesięcy (art. 15 jb ust.1 u.s.r.Cov.).

kroprzedsiębiorcy, małego albo średniego przedsiębiorcy, zatrudnianiu pracowników objętych wnioskiem o dofinansowanie części kosztów wynagrodzeń, wysokości wynagrodzenia każdego z pracowników objętych wnioskiem i należnych od tego wynagrodzenia składek na ubezpieczenia społeczne oraz numerze rachunku bankowego albo numerze rachunku prowadzonego w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej właściwego dla prowadzonej działalności gospodarczej (art. 15zzb ust. 10 u.s.r.Cov) – składane z wnioskiem o dofinansowanie części kosztów wynagrodzeń pracowników zatrudnionych u przedsiębiorcy²²;

- 10) o niezaleganiu w regulowaniu zobowiązań podatkowych, składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy lub Fundusz Solidarnościowy do końca trzeciego kwartału 2019 r., zatrudnianiu pracowników objętych wnioskiem o dofinansowanie części kosztów wynagrodzeń, wysokości wynagrodzenia każdego z pracowników objętych wnioskiem i należnych od tego wynagrodzenia składek na ubezpieczenia społeczne oraz numerze rachunku bankowego albo numerze rachunku prowadzonego w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej właściwego dla prowadzonej działalności (art. 15zze ust. 9 u.s.r.Cov. oraz art. 15zze² ust. 10 u.s.r.Cov.) – składane z wnioskiem o dofinansowanie części kosztów wynagrodzeń pracowników zatrudnionych u pracodawcy innego niż przedsiębiorca²³;
- 11) o wystąpieniu u przedsiębiorcy spadku obrotów gospodarczych, braku przesłanek do ogłoszenia upadłości przedsiębiorcy, niezaleganiu w regulowaniu zobowiązań podatkowych, składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy lub Fundusz Solidarnościowy do końca trzeciego kwartału 2019 r., przeznaczeniu dofinansowania na koszty prowadzenia działalności gospodarczej oraz numerze rachunku bankowego albo numerze rachunku prowadzonego w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej właściwego dla prowadzonej działalności gospodarczej (art. 15zcc ust. 8 u.s.r.Cov.) – skła-

²² Warto dodać, że na przedsiębiorcę nałożono również obowiązek złożenia oświadczenia – pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia (art. 233 § 6 k.k.) – o każdej zmianie danych mających wpływ na kwotę dofinansowania, dotyczących zatrudniania pracowników objętych wnioskiem oraz wysokości wynagrodzenia każdego z pracowników objętych wnioskiem i należnych od tego wynagrodzenia składek na ubezpieczenia społeczne (art. 15zzb ust. 7b u.s.r.Cov.).

²³ I w tych wypadkach na odpowiednie osoby nałożono również obowiązek złożenia oświadczenia – pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia (art. 233 § 6 k.k.) – o każdej zmianie danych, mających wpływ na kwotę dofinansowania, dotyczących zatrudniania pracowników objętych wnioskiem oraz wysokości wynagrodzenia każdego z pracowników objętych wnioskiem i należnych od tego wynagrodzenia składek na ubezpieczenia społeczne (art. 15zze ust. 6b u.s.r.Cov., art. 15zze² ust. 5 u.s.r.Cov.).

- dane z wnioskiem o dofinansowanie części kosztów prowadzenia działalności gospodarczej;
- 12) wykonawcy prac geodezyjnych o uzyskaniu pozytywnego wyniku weryfikacji (art. 15zzzia ust. 2 pkt 3 u.s.r.Cov.);
 - 13) kredytobiorcy, że po dniu 13 marca 2020 r. utracił on pracę lub inne główne źródło dochodu (art. 31fa ust. 5 pkt 5 u.s.r.Cov.) – składane z wnioskiem o zawieszenie wykonania umowy kredytowej;
 - 14) potwierdzające uzyskanie określonego przychodu z działalności (art. 31zp ust. 2 pkt 2 i 2a u.s.r.Cov.) – składane z wnioskiem o zwolnienie z opłacania składek;
 - 15) wykonawcy prac geodezyjnych o pozytywnym wyniku weryfikacji map przez właściwy organ Służby Geodezyjnej i Kartograficznej (art. 31zy¹¹ ust. 2 pkt 2 i 2a u.s.r.Cov.).

Trzeba podkreślić, że treść wskazanych oświadczeń, składanych pod rygorem odpowiedzialności karnej, jest zasadniczo różna. Jedynie oświadczenia wymienione w punktach: 1, 2, 8, 10, 12, 13, 14 i 15 można uznać za dające się zweryfikować jako zgodne lub niezgodne z prawdą w jednoznaczny sposób, np. karany – niekarany za przestępstwo umyślne, uzyskanie – nieuzyskanie pozytywnego wyniku weryfikacji itd. Tylko te oświadczenia nie wymagają dokonania uprzedniej, niekiedy skomplikowanej wykładni przepisów ustawy. Zgoła inaczej rzecz przedstawia się w odniesieniu do innych oświadczeń, w szczególności tych, które wiążą się z zadeklarowaniem spadku obrotów gospodarczych w prowadzonej działalności. Wystarczy zauważyć, że spadek obrotów gospodarczych został w ustawie o szczególnych rozwiązaniach COVID-19 zdefiniowany następująco:

Przez spadek obrotów gospodarczych rozumie się spadek sprzedaży towarów lub usług, w ujęciu ilościowym lub wartościowym:

- 1) nie mniej niż o 15%, obliczony jako stosunek łącznych obrotów w ciągu dowolnie wskazanych 2 kolejnych miesięcy kalendarzowych, przypadających w okresie po dniu 31 grudnia 2019 r. do dnia poprzedzającego dzień złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 1, w porównaniu do łącznych obrotów z analogicznych 2 kolejnych miesięcy kalendarzowych roku poprzedniego; za miesiąc uważa się także 30 kolejno po sobie następujących dni kalendarzowych, w przypadku gdy dwumiesięczny okres porównawczy rozpoczyna się w trakcie miesiąca kalendarzowego, to jest w dniu innym niż pierwszy dzień danego miesiąca kalendarzowego, lub
- 2) nie mniej niż o 25% obliczony jako stosunek obrotów z dowolnie wskazanego miesiąca kalendarzowego, przypadającego po dniu 31 grudnia 2019 r. do dnia poprzedzającego dzień złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 1, w porównaniu do obrotów z miesiąca poprzedniego; za miesiąc uważa się także 30 kolejno po sobie następujących dni kalendarzowych, w przypadku gdy okres porównawczy rozpoczyna się w trakcie miesiąca kalendarzowego, to jest w dniu innym niż pierwszy dzień danego miesiąca kalendarzowego²⁴.

²⁴ Art. 15g ust. 9 u.s.r.Cov.

W odniesieniu do takiej definicji *prima vista* nasuwają się wątpliwości, które większość przedsiębiorców szybko poweźmie: czy, licząc wartość sprzedaży, należy uwzględnić należności ogółem czy sprzedaż netto (bez podatku VAT), czy uwzględnić rabaty, a przede wszystkim – czy i jak uwzględnić korekty, zwłaszcza jeżeli zostały udokumentowane po okresach – nazwijmy to rozliczeniowych – o których mowa we wskazanych przepisach.

4. Zagadnienia dotyczące realizacji znamion czynu zabronionego

W zdecydowanej większości oświadczenia składane pod rygorem odpowiedzialności karnej na podstawie przepisów ustawy o szczególnych rozwiązaniach COVID-19 dotyczą uzyskania wsparcia finansowego podmiotów prowadzących działalność gospodarczą lub innego rodzaju działalność. Wsparcie to wiąże się z uzyskaniem środków pieniężnych lub zwolnieniem z obowiązku dokonywania wypłat tychże środków. Można mieć więc wątpliwości, czy istotnie uzasadnione jest stosowanie konstrukcji tego rodzaju odpowiedzialności karnej, a więc *de lege lata* konstrukcji mającej zasadniczo służyć ochronie prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Znacznie poważniejsze wątpliwości niż te dotyczące przedmiotu ochrony wiążą się jednak ze sposobem określenia treści niektórych oświadczeń, które pod rygorem odpowiedzialności karnej są składane. Wcześniejszy wskazany sposób zdefiniowania spadku obrotów gospodarczych nie jest bowiem jedynym przykładem uregulowania instytucji typowej dla ustawy o szczególnych rozwiązaniach COVID-19, umożliwiającej różnorodne interpretacje przepisów ustawy, w oparciu o które osoby ubiegające się o wsparcie składały oświadczenia pod rygorem odpowiedzialności karnej. Należą do takich również instytucje przestoju ekonomicznego²⁵, ograniczenia wykonywania umowy cywilnoprawnej z powodu przestoju w prowadzeniu działalności²⁶ czy zmiany danych mających wpływ na wysokość wypłacanego dofinansowania²⁷. Warto też zauważyć, że niejednokrotnie oświadczenia składa się w związku z zajściem określonych zdarzeń, które zaistniały „w następstwie wystąpienia COVID-19”, a taki związek może być wszakże mniej lub bardziej ścisły, bezpośredni lub pośredni itd. Część oświadczeń wiąże się zaś z koniecznością dokonywania skomplikowanych niekiedy wyliczeń dotyczących w szczególności wynagrodzeń zatrudnianych pracowników²⁸.

W procesie ustalania, czy badane zachowanie oskarżonego realizuje znamiona przestępstwa z art. 233 § 6 k.k., niezwykle istotne znaczenie ma stwierdzenie, czy

²⁵ Zob. np. art. 15g ust. 5 u.s.r.Cov.

²⁶ Zob. np. art. 15zs ust. 4 pkt 1 u.s.r.Cov.

²⁷ Zob. np. art. 16 zb ust. 6b u.s.r.Cov.

²⁸ Zob. np. art. 15zzb ust. 4 u.s.r.Cov.

pomiędzy treścią oświadczenia a stanem faktycznym, którego ono dotyczy, zachodzi zgodność. Jeżeli jej nie ma, należy zbadać, czy składający umyślnie czy też z innych powodów złożył oświadczenie, którego treść jest nieprawdziwa. Wskazane wcześniej zagadnienia dotyczące sformułowania niektórych instytucji prawnych, a co za tym idzie, przepisów ustawy o szczególnych rozwiązaniach COVID-19, mogą mieć istotny wpływ na ustalenia realizacji przez osobę składającą nieprawdziwe oświadczenie znamion strony podmiotowej czynu z art. 233 § 6 k.k.

W wyroku z 15 stycznia 1999 r., często powoływanym w doktrynie na uzasadnienie twierdzenia, że przestępstwo złożenia fałszywego oświadczenia może być popełnione umyślnie – zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym, Sąd Najwyższy przyjął, że minimalnym warunkiem spełnienia znamion strony podmiotowej jest przewidywanie przez sprawcę nieprawdziwości jego oświadczenia o posiadanych wiadomościach na temat wymaganych od niego faktów i jednocześnie godzenie się z tym stanem wyrażające się złożeniem oświadczenia w formie przewidywanej przez przepis prawa. Przypisanie fałszu w danym oświadczeniu może objąć tę tylko jego część, którą objęte jest wykazanie umyślnego działania sprawcy²⁹.

Zamiar bezpośredni cechuje świadomość realizowania znamion czynu zabronionego, a więc tego, że dane zawierane w konkretnym oświadczeniu są nieprawdziwe, a także dążenie – mimo to – do zrealizowania swoim zachowaniem znamion czynu zabronionego. Natomiast zamiar ewentualny cechuje w warstwie intelektualnej świadomość możliwości popełnienia czynu zabronionego, zaś w płaszczyźnie woluntatywnej – realizacja swoim zachowaniem zarówno zamierzonego celu (karalnego lub niekaralnego), jak i czynu zabronionego³⁰. Umyślność działania w formie zamiaru ewentualnego nie może być bezpośrednim czynnikiem sprawczym określonego zachowania i nigdy nie kieruje działaniem sprawcy. Istota tego zamiaru polega na tym, że jest on zawsze związany z jakimś bezpośrednim zamiarem, czyli z dążeniem do osiągnięcia celu i z tego względu nie występuje samoistnie. Innymi słowy, konstrukcja zamiaru ewentualnego, przyjęta w art. 9 § 1 k.k., polega na tym, że sprawca, realizując swój cel, który zamierza osiągnąć, przewiduje też realną możliwość popełnienia przestępstwa i godzi się na zaistnienie takiego skutku, jaki w rezultacie jego kierunkowego działania nastąpi³¹. Zamiar ewentual-

²⁹ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z 15.01.1999 r., II KKN 129/97, Legalis nr 44539.

³⁰ Por. A. Zoll, *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny*, „Zasady Odpowiedzialności Karnej” 1998, z. 12, s. 95-96.

³¹ Wyrok Sądu Najwyższego z 3.07.2019 r., IV KK 143/18, Legalis nr 1969735; M. Cieślak, *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1997, s. 305-306. Stopień prawdopodobieństwa wystąpienia negatywnego skutku jest kluczowy dla określenia granicy przedziału pomiędzy zamiarem bezpośrednim a zamiarem ewentualnym. Im wyżej prawdopodobieństwo to zostanie w danym przypadku oszacowane, a sprawca zdecyduje się na podjęcie wywołującej je aktywności, tym łatwiej i z większą pewnością przyjmuje się zamiar bezpośredni. Natomiast towarzyszący podejmowanemu zachowaniu spadek szacowanego prawdopodobieństwa poniżej pewnego progu prowadzić może *in*

ny nigdy nie występuje samodzielnie, lecz zawsze oprócz jakiegoś zamiaru bezpośredniego, wszelka bowiem aktywność człowieka (działanie) lub jej brak (zaniechanie) jest zachowaniem w jakimś celu (dążeniem do czegoś)³². W konkretnym przypadku zamiar bezpośredni składającego oświadczenie może być zatem zgodny z prawem – np. uzyskanie wsparcia finansowego dla przedsiębiorstwa istotnie dotkniętego skutkami COVID-19, jednakże towarzyszyć mu może zamiar ewentualny złożenia fałszywego w rozumieniu art. 233 § 6 k.k. oświadczenia wymaganego na podstawie przepisu ustawy o szczególnych rozwiązaniach COVID-19.

Zamiar bezpośredni oraz zamiar ewentualny, jeżeli przyjąć, że w tej formie zamiaru również możliwe jest popełnienie przestępstwa z art. 233 § 6 k.k., podlega w procesie karnym takiemu samemu dowodzeniu jak elementy strony przedmiotowej określonego typu czynu zabronionego – złożenie oświadczenia zawierającego dane niezgodne z prawdą. Przyjęcie w konkretnym rozstrzygnięciu sądowym, że sprawca działał umyślnie, nie może być zatem przedmiotem przypuszczeń i domniemań³³ ani przyjmowane jako jakaś abstrakcyjna reguła danego zachowania³⁴. Co więcej, nie ma tu bynajmniej decydującego znaczenia przyznanie się oskarżonego do popełnienia zarzucanego mu czynu, zwłaszcza gdy zebrany materiał dowodowy pozwala przyjąć, że jego zachowanie było nieumyślne w rozumieniu art. 9 § 2 k.k.³⁵ Wykazanie świadomości sprawcy co do tego, że składa fałszywe oświadczenie, wymaga udowodnienia, że znał rzeczywisty stan majątku lub danych o majątku swoim lub podmiotu, w imieniu którego składa oświadczenie oraz że znał treść nałożonego na niego w ramach oświadczenia obowiązku, a więc wiedział, co istotnie w oświadczeniu zawrzeć powinien³⁶.

concreto nawet do stwierdzenia braku zamiaru. W praktyce najtrudniejsze jest określenie granicy pomiędzy zamiarem ewentualnym a lekkomyślnością, a więc sytuacja, w której prawdopodobieństwo negatywnego skutku jest za małe, aby można było uznać, że oskarżonemu zależy na jego wywołaniu, ale jeszcze na tyle duże, aby nie musiał się on poważnie liczyć z możliwością jej wystąpienia (zob. np. wyroki Sądu Apelacyjnego w Lublinie: z 24.04.2018 r., II AKa 84/18, Legalis nr 1789023 oraz z 18.08.2015 r., II AKa 166/15, Legalis nr 1360938, a także wyrok Sądu Najwyższego z 15.12.2017 r., SNO 51/17, Legalis nr 1713888).

³² Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 23.06.2015 r., II AKa 132/15, Legalis nr 1327232.

³³ Por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego: z 3.07.2019 r., IV KK 143/18, Legalis nr 1969735, z 22.12.2006 r., II KK 92/06, Legalis nr 127663, z 28.06.1977 r., VI KRN 14/77, OSNKW 1978, z. 4-5, poz. 43, a także wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 30.09.2015 r., II AKa 236/15, Legalis nr 1372842.

³⁴ Por. J. Majewski, *O pozaustawowym domniemaniu umyślności oraz jego szkodliwości*, [w:] J. Majewski (red.), *Umyślność i jej formy*, Toruń 2011, *passim*; R. Wyrwas, *Zapis dyskusji*, [w:] *ibidem*, s. 92; M. Budyn-Kulik, *Umyślność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*, Warszawa 2015, s. 51-55.

³⁵ Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 4.06.2014 r., II AKa 80/14, Legalis nr 1062345.

³⁶ Por. M. Sławiński, *Znamiona przedmiotowe i podmiotowe przepisów penalizujących złożenie fałszywego oświadczenia majątkowego przez osobę pełniącą funkcję publiczną (wykładnia art. 233 § 6 k.k. w zw. z art. 233 § 1 k.k. oraz art. 14 ustawy antykorupcyjnej)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2015, z. 4, s. 52.

Przenosząc te ogólne uwagi na grunt oświadczeń majątkowych, o których mowa w ustawie o szczególnych rozwiązaniach COVID-19, należy podkreślić, że *in concreto* składający oświadczenie może być nieświadomy składania nieprawdziwego oświadczenia z uwagi na skomplikowane brzmienie przepisów określających treść składanego oświadczenia, w tym możliwości różnorodnych interpretacji niektórych z nich albo z uwagi na pośpiech, jaki towarzyszył składaniu wniosków o wsparcie finansowe przez osoby, których działalność z powodu zagrożenia epidemicznego została ograniczona lub zawieszona. Tymczasem ani niedbalstwo ze strony składającego oświadczenie (choćby rażące), ani lekkomyślność w spisywaniu oświadczenia (zwłaszcza „pod dyktando” urzędnika przyjmującego wniosek wraz z oświadczeniem) nie dają podstaw do przyjęcia umyślności w złożeniu takiego oświadczenia, które okazało się niezgodne z prawdą. Tym bardziej nie dają podstaw do przyjęcia umyślności w złożeniu nieprawdziwego oświadczenia ustalenie, że treść tego była wynikiem błędu w obliczeniach lub usprawiedliwionego błędnego zinterpretowania przepisu mającego decydujące znaczenie dla treści składanego oświadczenia. W praktyce w konkretnym przypadku decydujące znaczenie mieć będą jednak okoliczności złożenia danego oświadczenia, nastawienie składającego oświadczenie do możliwości pozyskania wsparcia, jego zachowanie przed i po złożeniu oświadczenia, w tym – po ujawnieniu niezgodności z prawdą treści tegoż³⁷.

5. Zagadnienia dotyczące karania

Przestępstwo złożenia fałszywego oświadczenia, stypizowane w art. 233 § 6 k.k., jest zagrożone bardzo surową sankcją karną – od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności. Ustawodawca nie przewiduje dla sprawcy występku kwalifikowanego na podstawie art. 233 § 6 k.k. szczególnego rodzaju środka karnego.

W dacie wejścia w życie wymienionego przepisu przestępstwo to było zagrożone znacznie bardziej racjonalną sankcją – karą do 3 lat pozbawienia wolności. Uregulowanie to radykalnie zmieniło się jednak z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw³⁸. Wymienioną ustawą podwyższono znacznie ustawowe granice kary za przestępstwo z art. 233 § 1 k.k., zaś z uwagi na brzmienie art. 233 § 6 k.k., który nie określa samodzielnie ustawowych granic kary, lecz odsyła do art. 233 § 1 k.k. – zarazem za przestępstwo złożenia fałszywego oświadczenia. W uzasadnieniu projektu ustawy z 11 marca 2016 r. kwestię podwyższenia ustawowych granic kary za przestępstwo z art. 233 § 6 k.k. pominięto całkowicie milczeniem, tak

³⁷ Szerzej zob. np. M. Laskowski, *Ustalenie umyślności w praktyce orzeczniczej*, [w:] J. Majewski (red.), *Umyślność...*, s. 54-59.

³⁸ Dz.U. z 2016 r. poz. 437; ustawa ta weszła w życie 15.04.2016 r.

jakby nie dostrzegano skutków planowanego zabiegu legislacyjnego dotyczącego art. 233 § 1 k.k. *in fine*³⁹. Tymczasem skutki tej zmiany są bardzo poważne zwłaszcza w odniesieniu do możliwości uniknięcia skazania za przestępstwo z art. 233 § 6 k.k., co dla niektórych przedsiębiorców lub osób zarządzających podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą może mieć bardzo istotne znaczenie.

Ustawowe granice kary za przestępstwo złożenia fałszywego oświadczenia są znacznie wyższe niż w odniesieniu do przestępstw sfałszowania dokumentu (art. 270 § 1 k.k.) czy oszustwa finansowego (art. 297 § 1 k.k.). Uniemożliwiają zastosowanie względem sprawcy tegoż warunkowego umorzenia postępowania karnego bez względu na to, czy składający oświadczenie zwrócił wsparcie, jakie otrzymał w związku ze złożeniem fałszywego oświadczenia, czy naprawił powstałą wskutek tego szkodę, a nawet niezależnie od tego, że złożenie prawdziwego oświadczenia zamiast fałszywego i tak uprawniałoby do uzyskania danego wsparcia⁴⁰. Warunkowe umorzenie postępowania karnego jest bowiem możliwe jedynie w odniesieniu do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności (art. 66 § 2 k.k.).

Niemożliwe jest odstępianie od wymierzenia kary na podstawie art. 59 k.k., co było możliwe do czasu zmian dokonanych wskazaną wcześniej ustawą z dnia 11 marca 2016 r.⁴¹ Ustawodawca przewiduje natomiast odpowiednie stosowanie odnośnie do osoby składającej fałszywe oświadczenie regulacji przewidzianej w art. 233 § 5 k.k., dającej możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary lub odstąpienia od jej wymierzenia. Owo odpowiednie stosowanie art. 233 § 5 k.k. do oświadczeń składanych pod rygorem odpowiedzialności karnej na podstawie przepisów ustawy o szczególnych rozwiązaniach COVID-19 należy – moim zdaniem – tak rozumieć, że nadzwyczajne złagodzenie kary lub odstąpienie od jej wymierzenia jest możliwe, jeżeli:

³⁹ Uzasadnienie Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Sejm RP VIII kadencji, druk sejmowy nr 207; s. 19-21 uzasadnienia. Kwestię nader istotnego podwyższenia ustawowych granic kary za przestępstwo z art. 233 § 6 k.k. pominięto też milczeniem w opiniach do tego projektu sporządzonych przez Krajową Radę Sądownictwa, Krajową Izbę Radców Prawnych czy Sąd Najwyższy, aczkolwiek w ostatnio wskazanej opinii słusznie poddano zakładaną nowelizację przepisów art. 233 k.k. druzgocącej krytyce. Podkreślić jednak należy, że z uwagi na rozległe zmiany wówczas projektowane, zarówno w opinii Krajowej Izby Radców Prawnych, jak i Biura Analiz Sejmowych skupiono się wówczas na głębokiej krytyce zaprojektowanych zmian.

⁴⁰ W takim przypadku można ewentualnie rozważyć, czy aby stopień społecznej szkodliwości czynu nie jest znikomym, gdyby jednak tak przyjąć – wtedy nie dochodzi do popełnienia przestępstwa, lecz jedynie zrealizowania ustawowych znamion czynu zabronionego, skutkiem czego organ postępowania karnego jest zobowiązany umorzyć postępowanie karne na podstawie art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.

⁴¹ W praktyce trudno sobie wyobrazić możliwość zastosowania w takich sprawach art. 61 § 1 k.k. w zw. z art. 60 § 3 k.k.

- 1) fałszywe oświadczenie dotyczy okoliczności niemogących mieć wpływu na uzyskanie celu, w jakim jest składane;
- 2) sprawca dobrowolnie sprostuje fałszywe oświadczenie, zanim zostanie osiągnięty cel, dla którego jest składane.

Przesłanki te nie muszą być spełnione łącznie, wystarczy wystąpienie choćby jednej z wymienionych okoliczności uzasadniających nadzwyczajne złagodzenie kary lub odstąpienie od jej wymierzenia. Podkreślić przy tym należy, że ich wystąpienie w konkretnej sprawie nie wyklucza bynajmniej uznania, że stopień społecznej szkodliwości czynu był znikomy, co skutkowałoby umorzeniem postępowania karnego. Niemniej, jak się wydaje, którakolwiek z tych przesłanek tylko wyjątkowo wystąpi w praktyce. Zarówno zaś nadzwyczajne złagodzenie kary, jak i odstąpienie od jej wymierzenia będzie skutkowało odpowiednim wpisem w rejestrze karnym⁴². Należy zaakcentować, że wskazane w art. 233 § 5 k.k. podstawy złagodzenia karania mogą mieć zastosowanie jedynie do osoby, co do której stwierdzono popełnienie przestępstwa, a nie osoby, która np. prostuje złożone wcześniej oświadczenie, do którego wdarł się błąd w obliczeniach wymaganych od składającego oświadczenie.

Warto jeszcze raz podkreślić, że w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo złożenia fałszywego oświadczenia nie występuje pokrzywdzony. Dlatego w razie skazania za to tylko przestępstwo nie ma podstaw do orzeczenia obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 46 § 1 k.k., w szczególności obejmującego zwrot wsparcia uzyskanego w następstwie uwzględnienia wniosku popartego fałszywym oświadczeniem.

6. Konkluzje

1. Uzyskanie wsparcia w związku z epidemią, gwarantowanego przepisami ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, z reguły wiąże się z obowiązkiem złożenia oświadczenia przez osobę domagającą się wsparcia lub reprezentującą podmiot o to wsparcie się ubiegający, dotyczącego – przede wszystkim – związku składanego wniosku z pogorszeniem sytuacji finansowej w następstwie z wystąpieniem COVID-19. Bardzo często oświadczenia te są składane pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia, o której mowa w art. 233 § 6 k.k. W wymienionej ustawie przewidziano kilkanaście przypadków składania pisemnych oświadczeń pod tym właśnie rygorem.

⁴² *De lege lata* odstąpienie od wymierzenia kary nie znosi bynajmniej odpowiedzialności karnej związanej z popełnieniem przestępstwa. Zob. art. 107 § 5 k.k.

2. Przepięstwo złozenia fałszywego oświadczenia jest przestępiem popełnianym z działania przez osobę składającą oświadczenie, w której umyślnie podaje dane niezgodne z prawdą. Popełnienie tego przestępiem jest niezależne od następstw złozenia takiego oświadczenia, w szczególności jest niezależne od przyznania lub nieprzyznania wsparcia, a nawet niezależne od tego, czy złozenie prawdziwego oświadczenia również poskutkowałoby uzyskaniem danego wsparcia.
3. Część oświadczeń, o których mowa w ustawie o szczególnych rozwiązaniach COVID-19, składanych pod rygorem odpowiedzialności karnej, nie wymaga dokonania uprzedniej interpretacji skomplikowanych przepisów ustawy. Jednakże niemała część z nich wymaga interpretacji przepisów, która może prowadzić do różnorodnych wyników w zależności od przyjętego sposobu interpretacji i okoliczności związanych z działalnością podmiotu ubiegającego się o wsparcie. Dlatego *in concreto* kluczowe znaczenie dla właściwej oceny zachowania składającego oświadczenie może mieć analiza sytuacji, w jakiej dane oświadczenie zostało złozone, w tym konieczności dokonania interpretacji trudnych przepisów prawnych pozwalających na różnorodne interpretacje.
4. Jeżeli przyjąć dominujący w doktrynie pogląd, że przestępiem złozenia fałszywego oświadczenia może być popełnione zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym, to w praktyce orzeczniczej w sprawach o przestępiem kwalifikowane z art. 233 § 6 k.k., dotyczące oświadczeń, o których mowa w ustawie o szczególnych rozwiązaniach COVID-19, decydujące znaczenie mogą mieć ustalenia faktyczne dotyczące strony podmiotowej czynu, a zwłaszcza wpływające na rozgraniczenie zamiaru ewentualnego od nieumyślności.
5. Przepięstwo kwalifikowane na podstawie art. 233 § 6 k.k. jest zagrożone surową karą – od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności, co wyklucza możliwość zastosowania względem sprawcy tegoż warunkowego umorzenia postępowania karnego. Ustawodawca nie przewiduje wypadku mniejszej wagi. Takie rozwiązania ustawowe należy ocenić bardzo krytycznie.
6. W postępowaniu karnym w sprawie o przestępiem złozenia fałszywego oświadczenia nie występuje pokrzywdzony. Skutkiem tego w razie skazania za to przestępiem nie ma podstaw do orzeczenia obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 46 § 1 k.k.

Literatura

- Bojarski T. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016, Lex.
- Budyn-Kulik M., *Umysłność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*, Warszawa 2015.
- Cieślak M., *Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia*, Warszawa 1997.
- Filar M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2008.
- Glaser S., Mogilnicki A., *Kodeks karny. Komentarz*, Kraków 1934.
- Górnioł O., [w:] *Kodeks karny. Komentarz. Tom III*, Gdańsk 1999.
- Herzog A., [w:] Stefański R. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020, Legalis.
- Kallaus Z., *Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów*, „Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze” 1998, zeszyt 7.
- Konarska-Wrzošek V. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020, Lex.
- Kulik M., *Czy bezpodstawne uchylenie się od złożenia zeznania jest zatajeniem prawdy w rozumieniu art. 233 § 1 k.k.?*, WPP 2003, nr 3.
- Majewski J., *O pozaustawowym domniemaniu umysłności oraz jego szkodliwości*, [w:] Majewski J. (red.), *Umysłność i jej formy*, Toruń 2011.
- Młynarczyk Z., *Fałszywe zeznania w polskim prawie karnym*, Warszawa 1971.
- Morawski L., *Wykładnia w orzecznictwie sądów. Komentarz*, Toruń 2002.
- Razowski T., [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Sławiński M., *Znamiona przedmiotowe i podmiotowe przepisów penalizujących złożenie fałszywego oświadczenia majątkowego przez osobę pełniącą funkcję publiczną (wykładnia art. 233 § 6 k.k. w zw. z art. 233 § 1 k.k. oraz art. 14 ustawy antykorupcyjnej)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2015, z. 4.
- Szewczyk M., Wojtaszczyk A., Zontek W., [w:] W. Wróbel, A. Zoll, *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 212/277d, cz. 2*, Warszawa 2017.
- Wąsek A. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, Legalis.
- Wojtaszczyk A., Wróbel W., Zontek W., *Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, [w:] Gardocki L. (red.), *System prawa karnego. Tom 8. Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, Warszawa 2018.
- Wojtaszczyk A., Wróbel W., Zontek W., *Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości*, [w:] Gardocki L. (red.), *System prawa karnego. Tom 8. Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym*, Warszawa 2018.
- Zalewski W., [w:] Królikowski M., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 222–316*, Warszawa 2017, Legalis.
- Zoll A., *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny*, „Zasady Odpowiedzialności Karnej” 1998, zeszyt 12.